

prividi, zločinski načrti, blodnje. Tu se avtor pogloblja v človekovo zavest kot zunanji in notranji opazovalec, ne da bi stanja in položaje oblikoval neposredno, dialoško-situacijsko.

Največ fragmentarnosti, neepskosti, izsekov iz sveta kulture (o Kafki, Verneju, Empedoklesu, Cortesu, Karolyju), neke vrste biografskih impresij, s skupnim mottom »čas« predstavljajo v Gradišnikovi prozi uvodni teksti. Nekaj kratkih skic — Sporočilo v steklenici, Ubijalec, Molitev, Soareja, Okno, nimajo biografskega ogrodja, ampak je v njih v ospredju moralna, vizionarna, bivanjska in čisto impresionistična poanta. Avtor jo oblikuje v kratkih pasusih, redko daljših od ene strani.

Moralne dileme, eksistenčne stiske, utesnjenost sodobnega človeka pod bremenom civilizacije, oblikuje Branko Gradišnik v stilistično minucioznem tekstu Jasnovidec. Kratkost, sedem strani, je dovolj za združitev mojstrskega stila in raznolike tematike, analitičnega razpleta in s simboli iz območja človekovega miselnega in podzavestnega sveta. Manj stilne izrazitosti, zato pa več izpovednosti, podčrtuje jo tudi prvoosebni pripovedovalec, ima črtica Iz mojega življenja. V kratkem tekstu Na begu je tematika tudi intimistična — možev »pobeg« od žene in miselna retrospektiva življenja.

Gradišnikova zbirka črtic in novel Čas zbuja novo zaupanje v sodobno slovensko prozo, oziroma v mlade avtorje, zaradi svoje izdelanosti, tako v artističnem, jezikovnem in stilnem smislu, kot zaradi tenkočutne tematske naravnosti v nekatere na videz neizrazite, vendar, kot se v tej prozi izkaže, dovolj pomembne življenjske teme in probleme. Hkratnost artizma in tematike daje tej prozi karakter neposrednosti, pristnosti, zahtevnosti, izdelanosti. Zdi se, da se bo Gradišnikova kasnejša proza lahko razvila ali bolj v artistično ali pa tudi v fabulativno smer, toda njegova sedanja prozna za-

snova zbuja domnevo, da se ne bo ne prva ne druga sestavina te proze razvila zgolj v svojih mejah, ampak da bo ta dvojnost konstitutivni princip tudi drugih tekstov.

AKSINJA KERMAUNER, PLES PRAVLJIC

V nemara edini slovenski književni zbirki, ki je namenjena mladim, komaj uveljavljajočim se umetnikom, Pota mladih, je omogočena in zagotovljena preizkusna stopnja določene poetske in estetske informacije, ne glede na kasnejše možnosti in razvoj sodelujočega. Preizkus, najsi (je) pomeni(l) za literarnega začetnika tudi konec literarne poti ali pa izrazito »odskočno desko« — na primer tu je začel Dimitrij Rupel s svojim prvencem na pol poti do obzorja — kaj hitro pokaže osnovne in nemara že bistvene sestavine poetike mladega ustvarjalca, zato je treba jemati knjige iz zbirke vedno kot možnost uveljavitve novega izrazitega peresa. To pa narekuje tudi pri bralcu večjo radovednost, nemara večjo kot za avtorje, katerih poetika je že »ustaljena« ali pa njihova literarna moč celo usiha.

Bržkone bo uvodna ugotovitev ostala neke vrste stalna spremljevalka te zbirke, kljub morebitnim pomislekom o »začetniškosti«, ki ob sebi nosi še tihe pomisleke o »kvaliteti« del. Seveda so ti »pomisleki« plod apriornih omalovaževanj novega in zlasti »začetništva«. Lani sta v zbirki Pota mladih izšla pesniška prvenca Blaža Lukana Pesem in pesmi in Aksinje Kermauner Ples pravljic*. Slednja je po obsegu za polovico krajša od Lukanove.

Osrednje vsebinske teme prvega dela Plesa pravljic so teme iskanja lastnega položaja v svetu, razpetost med občutji

(* Aksinja Kermauner-Ples pravljic, Mladinska knjiga Ljubljana 1977, zbirka Pota mladih, opremila Irena Tršar, str. 40

praznine (Daljava), upanja (Tisoč in dve pravljici, Julija ostani, Psi, Upanje), nemoči (Satisfaction), možnostjo sreče (Gledam iz gobice v domove žab prek daljne dežele, Cvet lilije je odnesel tek). Ti teksti iz prvega dela (morda so časovno zgodnejši) so zgrajeni scela, iz ene same podobe, impresije ali miselnega jedra, vedno ostajajo v okviru antropocentrične zgradbe sveta, z antropomorfizacijami in poizkusom preraščanja posameznih leksemov v simbole.

Drugi del Plesa pravljic (jemljemo ga od teksta Na velik lep list rišem konja belega žrebca in ne kot je razdeljena zbirka — od Tam prede starka lestev iz mesečine že tisoč let . . .) se že na prvi pogled loči od uvodnega. Teksti so precej daljši, sorodna tematika pa dobiva nove, kontrastnejše elemente. Razpetost med stanji človekove psihe in vizijami njenih »odzvanjanj« v naravi stopnjujejo antropomorfizacije v poizkus simbioze med človekom in naravo na temeljih irealnosti in metafizičnosti. Zadnja teksta »prvega« dela: Ples pravljic in Čudežno morje imata več pravljičnih elementov (vile, duhovi, kraljične) in več simbolov, s čimer se vizija nerazvidnih ravnovesij v svetu, ali približevanj k njim, oblikuje v še dokaj sklenjenih možnostih — svet se do tu še ni podrl ali izgubil svojih metafizičnih razsežnosti.

Cikel . . . Tam prede starka lestev iz mesečine že tisoč let . . . prinaša tekste s trdnejšim povednim jedrom, s sklenjeno podobo sveta, pa čeprav je v njem še ohranjen »pravljični« okvir. Prejšnja »fragmentarnost« je odstopila prostor daljšim povednim enotam, v katerih dobiva ubesedeni lirski subjekt trdnejše mesto. Razmerje med lirskimi elementi ni več »razdrobljeno«, marveč se njihova povezanost nagiba v že prve obrise »sveta odraslih«. V njem se skrivajo možnosti tudi elementarnejših odnosov med moškim in žensko (Rojenice). Vendar pa ta razmerja še ne pomenijo ničesar trdnejšega, zavezujočega, radi-

kalnega, prej je v njih prevladujoča in še prepričljiva možnost »mladostnih sanjarij«, ki pa zaradi avtentične podobe ne postanejo nasilne ali naivne. Aksinja Kermauner jih je pravočasno »ujela«, čeprav bo njen pesniški razvoj verjetno precej drugačen.

BLAŽ LUKAN, PESEM IN PESMI

Druga lanska pesniška zbirka v Potih mladih, Lukanova Pesem in pesmi*, z Župančičevim mottom Veš, poet, svoj dolg, in uvodnim geslom: »Ko podoba pride, se ustrašim in obstanem«, hoče na videz aktualizirati nov odnos med pesnikom in stvarnostjo, vendar razen nekaterih fragmentarnih atributov, niti najmanj ne aksiomatične ali ideološke narave, v njej ni vrednostnih, pomen-skih ali funkcionalnih prvin, ki bi jih bralec ob takem nastavku pričakoval. Zbirka Pesem in pesmi je predvsem zbirka jezikovnega artizma in esteticizma, v katerem ne smemo iskati kakih trdnejših ideoloških ali izpovednih temeljev.

Blaž Lukan gradi svoje pesniške podobe predvsem iz izhodišč jezikovne ekspresivnosti, gradnje sintagem in besednih zvez po principu pomenske oddaljenosti, kar ji daje sorodnost s tako imenovano ekspresionistično in nadrealistično poezijo. Seveda je po esteticistični logiki »eksperimenta« z besednim gradivom tekstom odvet antropocentrični karakter, prav tako je iz tekstov izrinen lirski subjekt, celo v tistih tekstih, v katerih bi prvoosebna »izpoved« onemogočila antropocentrizem. Le-ta prepušča svojo nakazano vlogo le funkciji metafore: »Bleda senca mojega obraza si. / Tekočina sklonjene glave. / Spustiš glas v moje uho / in daš pajčec-

(* Blaž Lukan, Pesem in pesmi, Mladinska knjiga Ljubljana 1977, opremila Irena Tršar, str. 81)